

Dos contes

per Mário de Sá-Carneiro

A José Paulino de Sá-Carneiro

L'HOMME DELS SOMNIS

Mai no vaig saber el seu nom. Em sembla que era rus, però no n'estic segur. El vaig conèixer a París, en un Chartier greixós de Boul'Mich, en els meus temps d'estudiant fracassat de medicina.

Com que cada vespre sopàvem a la mateixa taula, un dia vàrem entaular conversa.

Era un esperit original i interessantíssim; tenia opinions sorprenents, idees

* L'obra de Mário de Sá-Carneiro (Lisboa 1890 - París 1916) abraça, encara que no amb la mateixa importància, gairebé tots els gèneres: *Amizade* (teatre, en col·laboració amb Tomás Cabreira Júnior, 1912), *Principio* (contes, 1912), *Dispersão* (poemes, 1914), *A Confissão de Lúcio* (novella, 1914), *Céu em fogo* (contes, 1915) i, ja pòstumament, *Indícios de Ouro* (poemes, 1937) i les *Cartas a Fernando Pessoa* (2 vols., 1958-1959). Mário de Sá-Carneiro va formar part del grup d'escriptors i artistes que, tot entroncant amb el *saudosismo* i amb els primers simbolistes portuguesos, va aportar a la literatura del seu país les innovacions avantguardistes de l'Europa de l'època. Els autors més importants d'aquest grup, format a Lisboa entre els anys 1913 i 1918, són Fernando Pessoa (l'únic traduït fins ara al català), el mateix Mário de Sá-Carneiro i l'escriptor i pintor Almada-Negreiros.

L'obra de Mário de Sá-Carneiro va ser un exponent de les diferents escoles poètiques (*futurismo*, *simbolismo modernista*, *paülismo*, *sensacionismo* i *interseccionismo*) propugnades per Fernando Pessoa. Especialment, el *sensacionismo* (la sublimació de les sensacions com a via d'accés a un món ideal) i l'*interseccionismo* (els encreuaments inesperats de sensacions, imatges i idees) van contribuir a formar un estil en el qual es reconeixen, curiosament distorsionades, les preocupacions formals i temàtiques de la literatura europea del tombant de segle. Els contes que publiquem, extrets de *Céu em Fogo*, són representatius dels dos temes que, relacionats, es troben a la base de l'obra de Sá-Carneiro: la dissociació entre la realitat i l'ideal; i la crisi de la personalitat centrada en la lluita entre el jo real (existencial i social) i el jo ideal o artístic. — Víctor Martínez Gil.

estranyes —com estranyes eren les seves paraules, extravagants els seus gestos. Aquell home em semblava un misteri. No m'equivocava, ho vaig saber més tard: *era un home feliç*. No estic pas divagant: era un home totalment feliç —tan feliç que res no hauria pogut destruir la seva felicitat. Fins i tot acostumo a dir als meus amics que el fet més extraordinari de la meua vida és haver conegut un home feliç.

El misteri, el vaig entendre una nit de pluja —una nit molt densa, molt freda. Jo havia començat a parlar tot maleint la vida i, amb un to que no li era habitual, el meu home va estar d'acord amb mi:

—Té raó, molta raó! Aquesta vida és una cosa terrible —tan terrible que la bellesa sempre hi és absent! Fixi's, si no, en un home que ho tingui tot: salut, diners, glòria i amor. Li és impossible desitjar res més perquè ja posseeix tot el que hi ha de bo en aquest món. Ha arribat a la màxima felicitat, i és un desgraciat. Perquè no hi ha desgràcia més gran que la impossibilitat de desitjar!...

»I no es pensí pas que ens cal gaire cosa per arribar a un estat tan miserable. La vida, en el fons, conté tan poques coses, i és tan poc variada... Ho pot veure en tots els camps. Digui'm: encara no s'ha avorrit dels menjars que li serveixen d'ençà que va néixer? Se n'ha avorrit, és inevitable; però mai no els ha refusat perquè vostè és un home i no pot ni sap dominar la vida. Cridi els millors cuiners. Tots li donaran verdures i carn —mitja dotzena d'espècies vegetals, mitja dotzena d'espècies animals. Fins i tot, a la terra, el que no és animal o vegetal és sens dubte mineral... Vet aquí el que demostra clarament la penúria inconcebible de la Natura!

»I pel que fa als sentiments? Assenyali-me'n algun que, al cap i a la fi, no es vegi reduït a un d'aquests dos: amor o odi. I les sensacions? Dues també: alegria i dolor. Decididament, a la vida, tot ho trobem en parelles, com els sexes. Per cert: *coneix res de més desolador que el fet que només hi hagi dos sexes?*

»Tornem, però, al camp material. Trobi'm alguna diversió que no sigui la religió, l'art, el teatre o l'esport. No me la trobarà, n'estic convençut.

»Amb tota seguretat, el millor que hi ha a la vida és el moviment, perquè, caminant amb una velocitat igual a la del temps, ens el fa oblidar. Un tren engegat és una màquina de devorar instants —per això és l'invent més bell de l'home.

»Viatjar és viure el moviment. Tot i així, al cap de poc temps de viatjar, la mateixa sensació de la monotonia terrestre ens assalta, ens assalta amb un gran badall. Pertot arreu el mateix escenari, els mateixos accessoris: muntanyes o planes, mars o prades i boscos —els mateixos colors: blau, verd i sèpia— i, a les regions polars, la blancor engegadora, illimitada, expressió suprema de la monotonia. Jo vaig tenir un amic que es va suïcidat perquè li era impossible conèixer d'altres colors, d'altres paisatges, més enllà dels que existeixen. I jo, en el seu cas, hauria fet el mateix.

Vaig somriure, observant irònicament:

—No ho ha fet, però...

—Ah!, però per qui em pren?... Jo conec d'altres colors, conec d'altres panorames. *Jo conec el que vull! Jo tinc el que vull!*

Els estranys ulls blaus li fulguraven; se'm va acostar més i va cridar:

—Jo no sóc com tothom. Jo sóc feliç, entengui-ho bé, *sóc feliç!*

Era tan extraordinària la seva actitud, tan especial el to de la seva veu, que em va semblar que escoltava un boig, i vaig sentir un desig immens de donar

per acabada la conversa. Però no hi havia cap excusa. Vaig haver de quedar-me i, a partir d'aquest moment, l'home sorprenent, sense aturar-se ni un instant, em va fer la següent i admirable confessió:

—És ben cert. Jo sóc feliç. Mai no havia dit a ningú el meu secret. Però avui, no sé per què, l'hi explicaré a vostè. Ah!, ha suposat doncs que jo vivia la vida?... S'ha fet una idea ben trista de mi! Em pensava que em tenia en més bon concepte. Si la visqués, ja faria molt de temps que m'hauria mort a causa d'ella. El meu orgull és indomable, i la vergonya més gran que existeix és viure la vida. No em cansaré de repetir-ho: la vida humana és una cosa impossible —sense varietat, sense originalitat. Jo la comparo a la carta d'un restaurant on els plats siguin sempre els mateixos, amb el mateix aspecte, el mateix sabor.

»Doncs bé! Jo he aconseguit variar l'existència —però variar-la de manera quotidiana. Jo no tinc tan sols tot allò que existeix —ho entén?—; jo tinc també tot allò que no existeix. (D'altra banda, només el que no existeix és bell.) Jo visc hores que ningú no ha viscut mai; hores fetes per mi, sentiments creats per mi, voluptuositats només meves —i viatjo per països llunyans, per nacions misterioses que existeixen per a mi, *no perquè les hagi descobert*, sinó perquè les he edificat. Perquè jo ho edifico tot. Un dia, fins i tot he d'aixecar l'ideal —no obtenir-lo, sinó molt més: construir-lo. I ja l'entreveig fantàstic... i tot afilat... tot afilat... extingint-se en l'altura blava... esculpit en victòria... resplendint or... no, un metall encara més auri que l'or...

»D'altra banda, és evident que em falten les paraules per explicar-li les coses meravelloses que no existeixen... Ah! l'ideal... l'ideal... El somiaré aquesta nit... Perquè és quan somio que ho visc tot. Comprèn? *Jo he dominat els somnis*. Somio el que vull. Visc el que vull.»

«Els viatges meravellosos que he fet. Li n'explicaré alguns... El més bell és aquest, perquè va ser el més terrible:

»Jo estava fart de la llum. Tots els països que havia recorregut, tots els escenaris que havia contemplat, els inundava la llum del dia, i, a la nit, la dels estels. Ah!, quina impressió tan enervant em causava aquella llum eterna, aquella llum carregosa, sempre la mateixa, *sempre esborrant el misteri de les coses...* De manera que vaig marxar cap a una terra ignorada, perduda en un món extra-real, on les ciutats i els boscos existeixen permanentment submergits en la més densa de les tenebres... No hi ha paraules per traduir la bellesa que vaig experimentar en aquella regió única. *Perquè jo veia les tenebres*. La seva intel·ligència, és clar, no ho pot concebre, ni la de ningú...

»Era una capital immensa... Els bulevards s'esqueixaven extensíssims, *sempre pujant*, flanquejats per grans arbres; la multitud els omplia girant en silenci, i els vehicles —les carrosses, els autobusos tan grossos, els automòbils— rodaven isocronament enmig d'una estridència taciturna. *I tot aquell silenci s'ajuntava formant una música*. Ah!, quin estrany calfred em va travessar, deliciós i nou, el cos dispersat! Al davant dels meus ulls s'obria, per fi, una vida que era misteriosa perquè la llum no la illuminava!... Espectacle superb i espantós! Jo veia la tenebra!... Jo veia la tenebra!... A la cantonada d'un carrer perdut vaig trobar-hi dos amants mossegant-se les boques. Ai, que immensos devien ser aquells petons profunds en la suprema negror de les tenebres densíssimes!... Més avall vaig assistir a una escena sagnant: s'hi encreuaven estilets, hi havia crits de dolor... Mai no he viscut un moment tan terrible com aquest... I, pels ravals, les vinyes carregades de fruits, els bladars madurs, els camps de cereals

i els fruiterars que el vent bressolava... tota la vida, en definitiva, tota la vida enmig de la foscor impenetrable... Quin triomf! Quin triomf!...

»Potser va ser una glòria més gran la que vaig assolir en el meu viatge a un món perfecte on els sexes no són només dos... Vaig poder-hi veure laberints de cossos entrellaçats posseint-se en una cadena d'espasmes continus, successius i actuals, que es prolongaven els uns pels altres en una fuga distesa... Infinit! Infinit! Era, rojament era, el càntic aureolat de la carn, la partitura sublim de la voluptuositat que estremien tots aquells sexes diferents vibrant en remolins... La vida lliscant en onades... la vida lliscant en onades!...»

«Narrar-li tots els meus viatges seria impossible. Tot i així, li vull parlar encara d'un altre país.

»Quin país tan estrany aquell... Tot ell d'un color que no li puc descriure perquè no existeix —*d'un color que no era color*. La seva bellesa suprema residia justament en això. L'atmosfera d'aquest món no estava feta d'aire ni de cap altre gas —no era atmosfera, era música. *En aquell país s'hi respirava música*. La seva característica més sorprenent, però, era la humanitat que l'habitava. Tenia ànima i cos com la gent de la terra. En canvi, el que n'era visible, el que n'era definit i real —era l'ànima. Els cossos eren invisibles, desconeguts i misteriosos, com invisibles, misterioses i desconegudes són les nostres ànimes. Potser ni tan sols no existien, d'igual manera com les nostres ànimes potser tampoc no existeixen...

»Ah!, quines sensacions més divines vaig viure en aquell país!... El meu esperit es va fer més gran... Vaig tenir la intuïció d'entendre l'incompreensible... Potser hauré de tornar-hi algun dia, en aquest país sense igual, en aquest país d'Ànima...

»En definitiva, amic meu, sóc capaç de recórrer tot allò que desitjo recórrer. Per a mi sempre hi ha nous panorames. Si vull muntanyes, no em cal anar a Suïssa: marxo cap a d'altres regions on les muntanyes són més altes, les glaceres més resplendents. Tinc al meu abast una infinitud d'escenaris muntanyencs, tots diferents, com hi tinc també mars que no són mars i extensions vastíssimes que no són ni muntanyes ni planes, que són qualsevol altra cosa més bella, més alta o més plana —en fi, *més sensible!* El món, en el meu cas, s'ha vist ultrapassat: és univers, però un univers que no para d'augmentar, que no para d'eixamplar-se. És a dir, no és realment univers: és alguna cosa més.»

«En el cercle espiritual, tampoc no existeixen barreres per a mi —i he sentit, més enllà de l'amor i de l'odi, d'altres sentiments que no li puc definir, és clar, perquè només els visc jo i no tinc, per tant, possibilitat de fer-los-hi entendre amb paraules o amb comparacions. Sóc l'únic home al qual aquests sentiments emocionen. Per tant, seria innecessari tenir una paraula que els traduís, ja que no la podria comunicar a ningú. D'altra banda, el mateix s'esdevé amb les hores més belles que he viscut. Només li puc explicar les que de lluny s'assemblen a les de la vida i que, per això mateix, són les menys admirables.»

«Passo ara a esbossar-li algunes voluptuositats noves.

»Un cos de dona és sens dubte una cosa meravellosa —la possessió d'un cos esplèndid, tot nu, és un plaer gairebé extrahumà, gairebé de somni. Ah!, el misteri falb de les sines esclafades, buidant-se a petons, i les seves puntes rosades que ens freguen la carn entre èxtasis de marbre... les cames nervioses,

acerades —vibracions llunyanes d'orgia imperial..., els llavis que van ser esculpits per ferir d'amor..., les dents que escarritzen i que es torcen entre els espasmes de més enllà... Sí, és bell; tot això és molt bell! Però, el que és lamentable són les poques formes que existeixen per posseir tota aquesta bellesa. Que s'entortolliguin els cossos tot contorçant-se, que apareguin petons ansiosos per tota la carn, que corri la sang fins a... Al final els dos sexes sempre s'acariàriaran, s'entrellaçaran, es devoraran —i tot s'acabarà en un espasme obligat a ser sempre el mateix, ja que resideix sempre en els mateixos òrgans!...

»Doncs bé! Jo he posseït dones de mil maneres diferents, he delirat d'altres espasmes que resideixen en d'altres òrgans!...

»Ah!, que n'és, de deliciós, posseir amb la vista... La nostra carn no toca, gens ni mica, la carn de l'amant nua. Els nostres ulls, només els nostres ulls, són els que li xuclen la boca i li esbocinen els pits... Un riu abrusador se'ns precipita per les venes, els nostres nervis tremolen tots com les cordes d'una lira, els cabells senten, se'ns dilaten els músculs... i els ulls allunyats, veient, van exhaurint tota la bellesa, fins al moment en què per fi la vista se'ns amplia, el nostre cos tot sencer veu, un estremiment ens colpeja i un espasme illimitat, *un espasme d'ombra*, ens parteix la carn enmig d'una ànsia ultrapassada... Assolim el gaudi màxim! Posseïm un cos de dona només amb la vista. Posseïm físicament, però immaterialment, així com també es pot estimar amb les ànimes. En aquest cas són més dolços, més serens, però no menys deliciosos, els espasmes que ens abismen.

»Hi ha encara una altra voluptuositat que li vull esbossar a causa del seu interès: és la possessió total d'un cos de dona que només té gust de pit que s'esclafa.

»En fi, amic meu, compregui'm: jo sóc feliç perquè tinc tot allò que vull i perquè no exhauriré mai tot allò que puc voler. He aconseguit que l'univers, que tothom anomena *infinít* però que és per a tothom un camp estret i ben clos, es torni infinit.»

Va haver-hi un gran silenci. Dins del meu cervell, travessat per un tifó eixordador, les imatges fantàstiques que el desconegut m'havia evocat, giravoltants, semblaven voler definir-se amb traços més reals. I just quan semblaven a punt de fixar-se, es desfeien com bombolles de sabó...

L'home va dir encara:

—La vida és un lloc comú. Jo he sabut evitar aquest lloc comú. Vet-ho aquí tot.

I va demanar conyac.

Vaig estar dos dies sense veure'l. Quan el vaig tornar a trobar a la taula del restaurant, vaig notar una expressió diferent en el seu rostre. Va confessar-me:

—Ja conec l'ideal. Després de tot, no és tan bell com em pensava... I a vostè, amic meu, com li va?

Ens vam posar a parlar de banalitats. Jo encara vaig voler dirigir la conversa cap a la seva vida somiada, però tots els meus esforços van ser inútils.

Vàrem sortir. Em va acompanyar fins a casa. Em va dir bona nit. Després, no l'he tornat a veure mai més.

* * *

Durant molt de temps vaig meditar sobre l'home estrany: durant mesos i mesos el seu record em va ofuscar pertorbadorament. També vaig voler fruir del secret del dominador dels somnis. Va ser debades. Mai no vaig aconseguir sotmetre'ls i, aviat, vaig renunciar a aquella quimera daurada.

Des d'aleshores, tota la meua obsessió va ser inundar de llum, encara que només fos crepuscular, el misteri admirable.

I finalment un dia, un dia triomfal, vaig pressentir la veritat.

Què venia a ser aquell home? Secret! Secret! Jo sempre ho havia ignorat tot d'ell. Em va acompanyar moltes vegades fins a casa meua —i jo no havia sabut mai on era casa seva. Se m'afigurava rus; tanmateix, no m'ho havia dit mai.

Alt, extremament alt i prim, Grans cabells arrissats, d'un ros trist, *fugitiu*; i els seus ulls fantàstics, fets de blau, amb tota seguretat els ulls més estranys que mai m'hagin il·luminat. Només puc evocar-los amb aquesta incoherència: eren d'una lluisor fulgurant —*però no brillaven*.

La seva veu de calfred, ressonant esmorteïda i sonora, semblava venir d'una gola falsa que no existís en el seu cos. Quan s'aixecava i caminava amb els seus passos àgils, silenciosos, amples, semblava talment com si els seus peus, en una marxa aèria, no toquessin el terra: la seva marxa era indecisa —i vet aquí el més sorprenent— com indecises i boiroses eren les seves faccions. Els seus trets fisonòmics semblaven inconstants, i era gairebé impossible abastar-los com un conjunt: un gran pintor hauria tingut una evident dificultat a l'hora de fixar en una tela el rostre mòbil de l'home dels somnis. Encara que algú el tingués durant llargues hores al seu davant, no per això era capaç de conèixe'l: amb moltes hores no n'hi havia prou per copsar aquell rostre fugitiu.

En resum, de la seva fisonomia, del seu caminar, dels seus gestos, de la seva veu, en ressaltava aquesta impressió: el desconegut era una criatura boirosa, indefinida i vaga, irreal... *Una criatura de somni!* —aquesta idea va travessar el meu esperit amb la claror d'un llampec. Sí, el meu home era perfectament comparable als personatges que se'ns apareixen en els nostres somnis i que nosaltres, al matí, per molt que ens hi esforcem, no aconseguim reproduir totalment materialitzats, perquè ens falten detalls del seu dibuix: si recordem els ulls, hem oblidat l'expressió de la boca; si sabem el color castany dels cabells, ens ha fugit el to fantàstic dels ulls. En definitiva, ens és impossible poder reconstruir el conjunt del personatge indecís que hem entrevist quan somiàvem. Les seves faccions se'ns escapen —tal com s'escapaven les faccions de l'home sorprenent.

És a dir: *el desconegut meravellós era una figura de somni!* —i alhora una figura real.

I aleshores, precisament quan, enorgullit, ja havia fet sorgir aquesta boirosa claredat, el secret admirable se'm va convertir en una idea fixa. Gairebé vaig témer embogir, i no sé què és el que hauria passat amb el meu pobre cervell fregat per l'ala del misteri si finalment no hagués aconseguit submergir més profundament l'abisme blau:

Si l'home dels somnis era una figura de somni i, al mateix temps, una criatura real —havia de viure per força una vida real. La nostra vida, la meua vida, la vida de tots nosaltres? Impossible. Ell m'havia confessat que no podia resistir aquesta existència odiosa. *A més a més, en aquesta existència, la seva actitud era la d'una figura de somni.* Sí, la d'una figura irreal, indecisa, de faccions irreal i indecises. Per tant, el meravellós desconegut no vivia la nostra

vida. *I si no vivia la vida i alhora hi apareixia vagament, vol dir que el que feia era somiar-la.*

Heus aquí com vaig poder entreveure l'infinit. L'home estrany somiava la vida, vivia el somni. Nosaltres vivim el que existeix; les coses belles, només tenim força per somiar-les. Mentre que ell no. Ell havia invertit la realitat tot condemnant-la al somni. I vivia l'irreal.

Polseguera que s'enlaira quimeritzada...

Ales d'or! Ales d'or!...

París, març de 1913.

A Carlos Franco

JO-MATEIX L'ALTRE

Lisboa 1907-octubre, 12

Sóc un punyal d'or amb la fulla esmussada.

La meva ànima és afilada —vibra quan s'enlaira. Només el meu cos és pesant. Tinc la meva ànima presa en una eixida.

No sóc covard en presència de la por. Només sóc covard davant de mi mateix. Ai!, si jo fos bell...

M'avengonyeixo, de tan gran com em sento.

Sóc tan gran que només em puc explicar els meus secrets a mi mateix.

Mai no he tingut temors. Sempre he tingut fred.

Novembre, 1

Les finestres obertes continuen tancades...

Novembre, 13

És lamentable la manera com m'erro contínuament. Pel que fa a mi i pel que fa als altres.

Jo m'he quedat sempre, mai no he marxat —fins i tot quan m'he perdut.

De vegades encara em decideixo a marxar. I marxo. Mai, però, no aconsegueixo tirar-ho endavant. Si no és per culpa meva, és per culpa dels altres, que em feien senyals.

Ara, si em feien senyals, era perquè es pensaven que no els seguiria mai —*era perquè els agradava patir*. I com que, finalment, me'n vaig anar al darrere dels seus gestos, es van desencantar de mi, van fugir escarnint-me. Me'n vaig desprendre.

Només m'està permès ser feliç, però sense ser-ho.

Desembre, 2

És increïble!

Gairebé tothom s'accontenta amb ell mateix —*es basten*. I viuen, i progressen. Funden llars. Tenen qui els besí.

Quina nàusea! Quina nàusea! *Que no es tingui ni tan sols el geni de voler tenir geni!...*

Miserables!

Desembre, 30

...I les finestres obertes, sempre... sempre tancades...

He embarrancat dintre meu.

Ja ni tan sols puc concebre'm.

Roma 1908-juny, 20

Ciutats! Ciutats!

Em fustigo amb el moviment. És la millor manera que tinc de tancar els ulls.

Recorro Europa des de fa sis mesos... Enlloc no m'aturo ni una sola setmana. Així aconseguixo fugir-me...

... ..

Amb tot, ai, de seguida m'atrapo...

París 1908-octubre, 12

Ruïnes cendroses d'estàtues daurades; esfinxs violetes, cegues; trons sense esglaons —i la gran escalinata de marbre encatificada de xarpelleres!...

Però per què m'he de mirar d'aquesta manera, per què?... Aquesta ànsia de rebaixar-me és el que em fa entrar realment en el meu vespre. I, malgrat tot, em sento tan orgullós quan m'encallo...

Ah!, si jo fos qui sóc... Quin triomf!...

Octubre, 13

Al capdavall, tot es redueix a això: *em sobreixo*.

Novembre, 15

Potser sóc una nació? M'hauré tornat un país?...

Pot ser.

El cert és que sento Places dintre meu.

Novembre, 16

És això! És això!

M'he tornat nació...

...Grans carreteres desertes... arbredes... rius... torres... ponts... molts ponts...

No em puc omplir. Em sobreïxo. Agitació dintre meu.

Desembre, 14

El meu esperit ha lliscat.
He ultrapassat un límit.
M'encaro fredament i gairebé sóc feliç.

Desembre, 22

L'assossec... l'assossec...

París 1909-gener, 5

Avui l'he trobat per primer cop.
Ha estat al Cafè. De cop i volta, l'he vist davant meu... El Cafè era ple.
Per això s'ha assegut a la meua taula.

Tot i així, jo no l'he vist assegut's. Quan me n'he adonat, ell ja era davant meu. Ningú no ens havia presentat, i ja conversàvem tots dos...

Que n'és, de bell!

I l'aire de triomf que illumina el seu rostre afilat, macerat?... Els cabells li cauen llargs i rinxolats. És rojament ros. He tingut ganes de mossegar-lo a la boca...

Aquest, sí, aquest sí que em sabria ser.

Gener, 10

Ara ens trobem cada nit. Passem plegats llargues hores.

No sé qui és ni d'on ha vingut.

No ens entenem. No estem mai d'acord. Constantment, ell m'humilia, em sacseja. En fi, *em col·loca al meu lloc*.

Sobre qualsevol cosa pensa diferent de mi.

És tot d'un altre color.

La seva companyia em tortura. Però el busco pertot arreu. Quan no ve a les cites que hem concertat —cosa que s'esdevé molt sovint— m'inunda una tristesa infinita.

És curiós, però, que encara no l'hagi vist *arribar* mai. Quan m'adono de la seva presència, *ell* ja es troba davant meu.

D'altres vegades arriba molt tard. Quan finalment apareix, jo em sento molt fatigat, extenuat —com si acabés de fer un gran esforç.

Mai no he sentit els seus passos.

M'ha dit que és rus. Però jo no me'l crec.

Gener, 18

Les nostres converses llisquen per tots els assumptes. De tota manera, par-

lem sobretot de les nostres ànimes. Li ensenyo totalment la meva. I ell sembla que em cregui.

Els seus dits són tan llargs... tan llargs...

Febrer, 27

Per primer cop d'ençà que el conec, he estat una setmana sense veure'l.

Només així he pogut mesurar bé quins són els meus lligams amb ell.

No són d'afecte, encara que arribi a tenir desitjos de besar-lo. Són d'odi. D'un odi infinit. Però també d'un odi daurat. Per això el cerco. I visc en la seva presència. Perquè és veritat: ara només *visc* en la seva presència.

Març, 12

El meu amic s'està tornant realment insuportable. En fa una joguina, de mi. Aprofita qualsevol oportunitat per manifestar-me el seu menyspreu.

Les seves opinions cada dia són més revoltants i més belles.

Març 28

Avui m'han donat les pitjors informacions respecte al meu amic.

Abril, 3

I alhora, que n'és, de gran!

Pot ser pervers —però val molt més que qualsevol altre.

És tot intensitat, és tot foc.

Quan sóc davant seu, hi reconec el que jo havia volgut ser: *el que jo sóc erradament.*

En ell, no m'hi sobreexiria.

Les seves opinions, en el fons, són les meves.

Simplement, jo no em vull convèncer del que penso. Tinc orgull. Vet aquí potser el que li falta.

Sóc més fort. *Però ell és bell.*

És bell com l'or i gran com l'ombra.

Les finestres obertes, se m'han obert en ell.

Abril, 15

Matar-lo?...

Abril, 30

He de reaccionar. Sento com la meva personalitat s'abisma.

A poc a poc la meva ànima es va emmotllant a la seva.

Jo tinc el geni d'admirar-lo. Això pot ser la meva perdició.

Si més no, siguem nosaltres-mateixos.

Patim, però siguem nosaltres-mateixos.
I jo ni tan sols crec ja en els meus patiments...

Maig, 5

Molt sovint em parla de les seves amants. Però jo no he vist mai les seves amants.
No sé on viu.

Maig, 18

No puc oblidar-lo en cap moment. Sempre recordo les seves paraules.
L'única cosa que no recordo mai és el so de la seva veu.
Quant als seus passos, encara no els he sentit.

Juny, 12

Decididament fugiré d'ell. Això ja passa de mida.

Juny, 19

Per fi! S'ha desfet l'encant... Marxo aquest matí.

Lisboa 1909-juny, 20

Heus-me aquí de tornada. De tota manera, que diferents són les coses del meu voltant...

Juny, 22

Els meus amics em troben molt canviat. Em diuen que tinc una altra veu, unes altres actituds, una altra expressió fisonòmica.

Arribo a casa ple de por.

Em miro en un mirall...

Horror!

Descobreixo al meu rostre, caricaturitzat, el rictus de menyspreu del seu rostre.

Parlo en veu alta...

I per primer cop em ve a la memòria el so de la seva veu...

Camino per la cambra, a passes llargues...

Tremolo tot jo!

Per primer cop sento els seus passos...

Juny, 30

És necessari que em tregui del damunt aquesta obsessió.

Juliol, 1

Déu meu! Déu meu! Ja no tinc els mateixos gestos, els pensaments d'abans.
Tot jo he canviat. Tot jo ressono a fals...

I causo estranyesa a tothom... tothom fuig de mi... *Tothom...* Com els
abomino... Que inferiors que em semblen...

Ell, sí, ell és gran! *Ell sí que és el més gran.*

Juliol, 20

Quina allucinació de tortura!

Ja no em sé defensar.

Parlo. I de cop i volta les meves paraules divergeixen.

El que jo dic, és ell qui ho pensa...

Juliol, 25

M'assec al meu escriptori.

Vull començar una obra que fa molt de temps que medito.

Esbosso les primeres línies.

Em dreço desillusionat.

No puc acceptar les meves idees.

Em semblen vulgars.

No crec en la meva obra.

Em demano si sóc un artista.

L'*altre* sí que té raó.

Si jo fos un artista seria bell.

I tindria els dits llargs.

I seria pàllid.

I m'oblidaria sempre de les hores.

Estripo tot el que havia escrit.

Em vénen nàusees de mi mateix.

Juliol, 26

Temps enrere, em besava en els miralls.

Agost, 2

Avui he escrit algunes pàgines.

En aquestes, hi crec.

Són veritables obres d'art.

Les lleixo en veu alta enmig d'un orgull aureolat...

.....

Tot seguit, però, m'enrabillo.

I les estripo també.

No són pas meves.

Si no l'hagués conegut, no les hauria escrit mai...

Agost, 6

Ell duia un estrany anell d'or a la mà esquerra.
Un dia em va explicar que l'havia trobat al mar, de petit.
I uns mariners el van robar, en una goleta.

Agost, 20

Al meu voltant tot són despulles meves.
Fils d'or m'arrosseguen cap a un abisme...

Agost, 25

Però jo no vull!, no vull!, no vull!...

Setembre, 2

La veritat, la veritat terrible, és aquesta: hora rere hora llisco de mi-ma-teix. Em desbordo.
Com pateixo...

Setembre, 8

Misteri!
No li vaig deixar la meva adreça; no li vaig dir on anava, i avui —avui, sí, a casa meva!— he rebut un telegrama seu. Arriba demà.
Malcït sia!...

Setembre, 9

Vet aquí el que va passar:
Havia decidit tancar-me a casa i vaig ordenar al servei que no obrissin a ningú.
Llavors, una basarda terrible em va sorprendre.
Vaig sortir...
I de cop i volta *ell* caminava al meu costat!...

Setembre, 10

Què se'n farà, de mi? Què se'n farà, de mi!?!...

Setembre, 15

Ell no m'abandona mai...

Setembre, 18

Els meus sentits comencen a modificar-se. Els sons em grinyolen amb d'altres aromes. Sento els colors en d'altres direccions. Ja em travessa la llum.

Setembre, 26

Com he arribat a lluitar!

Setembre, 27

Ah!...

Setembre, 28

La fi!...

Ja no existeixo. M'he precipitat en ell.

M'hi he confós.

Hem deixat de ser nosaltres-dos. En som un de sol.

Sempre ho havia presentit; era inevitable...

Ah!, com l'odío!...

M'ha anat xuclant a poc a poc.

El seu cos era porós. M'ha absorbit.

Ja no existeixo.

He desaparegut de la vida.

M'he enquistat dintre seu.

Ruïnes!

Octubre, 2

El més dolorós de tot és que ell no sap que m'ha absorbit perquè no m'admira.

Si m'admirés, seria jo qui l'absorbiria.

Octubre, 6

Vull fugir, vull fugir!...

Pot existir una tortura més gran?

Existeixo, i no sóc jo!...

Jo-mateix sóc un altre... *Sóc l'altre... L'Altre!...*

Octubre, 8

Cap a on ell va, també hi vaig jo. Però jo mai no sé cap a on va ell...

Els seus espasmes són els meus. Però només ell posseeix.

Els seus ideals són els meus. Però només ell no els realitza.

Com alliberar-me'n?...

Octubre, 12

Malvat!...

Octubre, 17

Qualsevol cosa llevat d'això! Qualsevol cosa llevat d'això!

.....
.....
.....

Sant Petersburg, 1910 - gener, 13

Per fi —el triomf!

M'he decidit!

El mataré aquesta nit... quan *Ell* dormi...

.....
.....

Lisboa, novembre de 1913

MÁRIO DE SÁ-CARNEIRO
traducció de Víctor Martínez Gil